

**KATHAR SAPKINLIĞINA KARŞI AMANSIZ MÜCADELENİN DİNİ AKTÖRÜ:
AZİZ DOMİNİK VE DOMİNİKAN TARİKATI***

Murat SERDAR**

Özet

Ortaçağ Avrupa'sının kendini her yönüyle yenilemeye başladığı bir dönemde dünyaya gelen Aziz Dominic, hem yaşam tarzı hem de dini alanda yaptığı çalışmalarla Hristiyanların nazarında önemli bir yere sahip olmuştur. Doğumu ve yaşamı ile ilgili birçok efsane anlatılan Aziz Dominic hayatını Hristiyanlığa atamıştır.

Aziz Dominic'in en büyük arzusu Avrupa'da etkisini gösteren sapkın bir inanç olan Katharlara karşı bir dini tarikat kurmaktır. Zaten kendisi etrafındaki destekçileri ile birlikte sapkınlara karşı uzun yıllar mücadele etmekteydiler. 1215 yılında yıllardır içinde barındırdığı arzularını Roma'daki Konsil'de dile getirecek fakat ortamın müsait olmamasından dolayı isteği kabul görmeyecektir. Ancak 1216 tarihinde Papa III. Innocent tarafından tarikatın kurulmasına onay verilecektir.

Biz de bu çalışmada Dominican Tarikatının kurulma sebepleri, kurucusunun kişiliğinin dini zümreler ve toplum üzerindeki etkilerine dair sorularımıza cevap bulmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Aziz Dominic, Katharlar, Dominican Tarikatı, Ortaçağ Avrupası, Sapkınlık

**RELIGIOUS ACTOR OF THE RELENTLESS WORK AGAINST THE KATHAR'S
HERESY: ST. DOMİNİCAN AND DOMİNİCAN ORDER**

Abstract

Saint Dominic, who came to the world at a time when medieval Europe was beginning to renew itself, had an important place in the eyes of Christians, both in their lifestyle and in their work in the religious arena. Saint Dominic, who described many myths about birth and life, has assigned his life to Christianity.

The greatest desire of Saint Dominic was to establish a religious sect against the Katharans, a heretical belief that was influential in Europe. They have already struggled against heretics for many years with their supporters around them. In 1215, he will express his wishes for years in the Council at Rome, but he will not accept the request because the circumstances are not available. However, on 1216 Pope III. Innocent has approved the establishment of the order.

In this study, We will try to find answers to the questions about the reasons of establishment of the Dominican Order and the influence on religious groups and society of the founder's personality.

Keywords: Sain Dominic, Cathars, Dominican Order, Medieval Europe, Herestic

* Bu çalışma 07-09 Nisan 2018 tarihinde Antalya'da düzenlenen Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Sempozyumu'nda sunulan **Kathar Sapkınlığına Karşı Amansız Mücadelenin Dini Aktörü: Aziz Dominik ve Dominikan Tarikatı** adlı bildiriden oluşturulmuştur.

** Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, mserdar61@live.com

Aziz Dominik, 1170 yılında Eski Castile'ya bağlı Calaroga'da doğmuş ve 6 Ağustos 1221 yılında ölmüştür. Dominik isminden de anlaşılacağı üzere Dominikan Tarikatı'nın kurucusu ve isim babasıdır (O'Connor, 1909, s. 106). Onun anne ve babası olan Felix Guzman ve Azalı Joanna¹ (Joanna of Aza) her ne kadar Castile'nin saltanat ailesi ile bağlantıları yoktur. Fakat buna rağmen İspanya'nın soylu ailelerine bazı azizlerin biyografilerinde de aktarıldığı gibi bağlıdırlar. Felix Guzman, aziz bir aileye yakışır bir lider olarak atfedilse de hakkında yeterince bilgi yoktur. Azalı Joanna soylu bir aileden gelmesiyle birlikte Aziz Dominic'i yetiştirmesindeki özveriden dolayı kendisi ruhani olarak da kıymet kazanmıştır. Bu ruhani popülariteden dolayı 1828 yılında XII. Leo tarafından azize olarak ilan edildi. Zaten bu tür anne ve babaların çocuklarının üzerinde etkisinin olmadığı savunulamaz. Çocuklarının en iyi şekilde yetişmelerinde en önemli rolü ilk başta kendileri oynar. Guzman ailesi içinde sadece Aziz Dominic değil onun kardeşleri Antonio ve Manes de olağanüstü kutsallıklarından dolayı tanınmışlardır. Bu kardeşler içinde Antonio en büyükleriydi. Kendisi babadan kalan mirası fakirler için dağıtırken dünyevi bir rahip olmaya başladı. Ayrıca bir hastaneye girerek hayatının geri kalanını hasta insanlarla ilgilenmeye vakfetti. Manes ise Aziz Dominik'in izinden giden bir Manastır Keşişi oldu ve XVI. Gregory tarafından aziz ilan edildi (O'Connor, 1909, s. 106).

Azizin destansı kutsallığı ve kahramanlıkları sadece din yolunda görülmemiştir. Bu mucizelerin doğumunda ve çocukluğunda da görülmüş olduğu tahmin edilmektedir (Herkless, 1901, s. 81).² Dominic'in çocukluğu dinin atmosferinde geçmiş ve yaşından daha büyük dini olgunluğa sahip olmuştur (Herkless, 1901, s. 81). O, 7 yaşından 14 yaşına kadar Calaroga'ya çok da uzak olmayan Gumiel d'Izan'da başrahip olan dayısının himayesinde temel öğrenimini sürdürmüştür (Alemany, 1867, s. 2). Aziz Dominic, eğitim aldığı üçüncü okul olan Palencia Üniversitesi'ne 1184 yılında girdi (Lacordaire, 1883, s. 15).³ 10 yıl boyunca bu üniversitede şevkle çalışmalarını sürdürdü. Burada bulunduğu süre içerisinde enstitüdeki hocalarının takdirini kazandı. Orada bulunduğu 10 yılın ilk altı senesinde liberal sanatlarla ilgilendi. Bunlar quadrivium ve trivium alıştırması, gramer, şiir, mantık, aritmetik, cebir, müzik ve astronomi gibi sanatın ustalığına hazırlık gibi derslerdir. Genel çalışmaların ardından o istediği bilimi seçme hakkına erişti. Dominic bu seçimde tercihini ilahiyattan yana kullandı ve 1091-1094 yılları arasında ona harcadı (Guiraud, 1913, s. 5-6).

Bir üniversite şehri olan Palencia'nın aşırılıkları ve ciddiyetsizliği karşısında gelecekte aziz olacak birinin hayatının ciddiyeti ve amacındaki sadeliği ondan gelecekte büyük şeylerin beklendiğini işaret etmişti. Zaten birçok kez dış görünüşün altında kadımlardaki kadar hassas bir kalp taşıdığını kanıtlamıştı. Şunu belirtmek gerekir ki Aziz Dominic kimsenin etkisinde kalmadan Palencia'daki aşırı derecede fakir olan insanlara yardım etmek amacıyla yakaladığı bir fırsatla kendi kitaplarını satmıştı (Butler, 1913, s. 271). Ayrıca çağdaşı ve biyografisini yazan Trentli Bartholomew'in verdiği bilgiye göre Faslılar tarafından tutsak tutulan kölelerin kurtuluş parasını elde edebilmek için iki kez kendini satılığa çıkarmıştı. Onun bu hayırseverliği öykülere konu olacak ve kuşaktan kuşağa aktarılacaktır (Herkless, 1901, s. 82). Bu gerçekler alaycı olmayan ve soğukkanlı bakış açısıyla değerlendirildiğinde anlam kazanacaktır. Çünkü bu bakış açısından uzak Katolik olmayan bazı yazarlar tarafından bu hayırseverlik Aziz Dominic'in değil en hayırsever insanlardan birinin üzerine yıkılmaya çalışılmıştır (Guiraud, 1913, s. 5-6).

¹ Joanna of Aza tabiri yerine Azalı Joanna tabiri kullanılacaktır. Bir efsaneye göre Joanna Aziz Dominic'i doğumdan önce ağzında bir asa ile bütün dünyayı aydınlatan, beyaz ya da siyah bir köpek gibi görmekteydi. Ayrıca vaftiz ananesi ise onu boynunda ve alnında bir yıldızla görerek Doğu ve Batıyı aydınlatacağına inanmaktaydı (Herkless, 1901, s. 81).

² Bir gece yarısı yatağından ayrılarak yere diz çöktü ve onu gören bakıcısına dua etmek için geldiğini söyledi. Ayrıca bununla ilgili de bir dize vardır.

Gece yarısının kasvetinde sık sık sessiz ve uyanık

O bakıcısı tarafından zeminin üzerinde görüldü

Dediği gibi bu amaçla geldim.

³ Ortaçağ İspanya'sında Leon krallığının sahip olduğu tek üniversitedir.

Aziz Dominic'in üniversiteden mezun olduğu tarih hakkında kesin bilgi olmadığından dolayı biyografi yazarları bu konuda bilgi vermemektedir. Kendisine azizlik rütbesi verilen Lombardy'nın öncelikli eyaletinin Brother Stephen'in aktardığına göre Osma Başpiskoposu Don Martin de Bazan, reformlarına yardımcı olması için Dominic'i katedral meclisine davet etti. Dominic bu daveti aldığı anda hala Palencia'da bir öğrenci idi. Dominic'in kendisine örnek aldığı efendilerinden birinin de savunduğu onun kanunlarından önce Piskopos sürekli hale gelen onun reform planının önemini fark etti. O, bu düşüncesinde hayal kırıklığına uğramadı. Palencia üniversitesini piskopos olma arzusuyla terk ettiğinde yenilenmiş bölüme başrahip yardımcısı olarak atandı ve meclis üyelerinin kanunlara göre düzenli olarak yer değiştirmesini sağladı. 1201 yılında Osma Piskoposluğuna Don Diego d'Azevedo'nun atandığı zaman Dominic de reform bölümünün yetkilisi olarak atandı. Zaten Don Diego d'Azevedo Dominic'in kariyeri üzerinde kalıcı bir etkiye sahipti. Dominic'in bu dönemde en sevdiği kitap Cassian'ın Collationes'idir (Herkless, 1901, s. 82). Daha sonra kendisi Osma'nın bir kanunu gibi huşu içinde hayatının 9 yılını papazlar meclisinin sınırlarını çok nadir şekilde geçmek kaydıyla Tanrı'ya adadı (O'Connor, 1909, s. 106).

1203 yılında Castile Kralı IX. Alfonso, Prens Ferdinand adına Danimarkalı bir prens olan Marches Lord'undan kızını istemesi için Osma Piskoposunu görevlendirdi (Guiraud, 1913, s. 12). Bazı araştırmacılar seyahatin asıl amacının kralın Marches'in asil leydisi ile oğlu Ferdinand'ı evlendirmek için tertip edildiğini söylemektedirler. Theodoric ise bütün evlilik referanslarına atıfta bulunarak Diego'nun sadece kralın işleri için Marches'e gitmesini söyler (Drane, 1891, s. 16). Diego bu görev esnasında kendisine yoldaş olması için Dominic'i seçti (Guiraud, 1913, s. 7-8). Toulouse'ye vardıklarında Kathar sapkınlığının Hıristiyanlığı yozlaştırdığını gördüler. Ayrıca Fransa'nın güney bölgelerinde bu sapkınlık bir hayli yayılmıştı. Katharlarla mücadele aciliyet arz etmesine rağmen üstlenmiş oldukları vazifeyi henüz bitiremedikleri için apostolik işlere başlayamadılar. Fakat bu gördükleri her ikisinin kalplerinde silinmeyecek izler bıraktı. Dominic, şimdiye dek belirsiz bir çağrı ya da kader olmaksızın ortaya çıkmış olan hayatının, kendisinin önünde açıkça gördüğü bir iş için ayrılmış olduğu hissine kapılmıştı (Alemany, 1867, s. 7-8). Bu gözlem sonunda vaaz yoluyla bilinen dünyanın sonuna kadar İncilin ışığını yaymak ve Kathar sapkınlığıyla mücadele etmek istiyordu. Bunu da ancak kuracağız bir tarikatla gerçekleştirebilirdi. Fakat bunun için zamana ihtiyaç vardı. Zaten ilk görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirdikten sonra Diego ve Dominik'e ikinci bir görev daha verilmiştir. Bu görev Castile'ye gelecek olan veliaht kral Ferdinand'ın nişanlısına görkemli bir mahiyetle eşlik etmektir. Bu görev prensesin şüpheli bir şekilde ölümünden dolayı yerine getirilemedi. Görevin iptal olmasından dolayı iki din adamı gitmek istedikleri yere gidebilmeleri hususunda özgür bırakıldılar ve onlar da Roma'ya gitmeyi tercih ettiler (Lacordaire, 1883, s. 27). Bu ikilinin Roma'ya 1204 yılının sonuna doğru vardılar. Diego bu sıralarda ikoposluk görevinden istifa etti. Diego'nun böyle bir karar almasının amacı kendini uzak bölgelerdeki sapkınları dine döndürme olmalıdır (O'Connor, 1909, s. 106).

Papa III. Innocent tarafından Kathar sapkınlığına karşı 1203 yılında iki ve 1204 yılında bir olmak üzere toplam üç Cistercian başrahip görevlendirilmişti. Bunların en önemlisi 1204 yılında görevlendirilmiş olan Citeaux Başrahibi Arnald Amaury idi. Papa bu görevlendirmelere ek olarak Diego ve Dominic'i de Katarların⁴ cezalandırılması amacıyla vazifelendirmişti. Bu ikisi daha önce Katharlara karşı Haçlı Seferi düzenlemekle görevlendirilmiş olan Cistercianlar ve diğer kuvvetlere katılması için Languedoc'a gönderildi. Dominic ve Diego 1206 ilkbaharında Montpellier'de üç papalık ileri geleni ile tesadüfen karşılaştılar. Onlar oraya vardıklarında karşılaştıkları sahne hiç de umut verici değildi. Cistercianlar, dünyevi yaşamlarından dolayı Katharlar karşı varla yok arasında bir ilerleme göstermişlerdi. Onlar, Katharlarla mücadeleden daha ziyade lüks yaşamları ile

⁴ Kendilerini Hıristiyan olarak adlandıran Katharlar Eski Ahit'i değil yeni Ahit'i kabul ederler. Ancak liturjiyi, hiyerarşiyi, Kilise otoritesini ve Katolik Kilisesi'nin sakramentlerini (törenlerde tanrının aktif olarak yer alması anlamına gelmektedir.) ve de haç gibi sembolleri kabul etmezler. Katolik Kilisesi'nin dini ritüellerde kullandığı ve çok değer verdiği ekmeğe, şarap ve su gibi materyalleri de reddederler (Lawrence, 1994, s. 4).

ilgilenmekteydiler (O'Connor, 1909, s. 106). Bu dünyevilik gösterisi karşısında heretiklerin liderleri takipçilerinin saygısını ve hayranlığını kazanıyorlardı. Diego ve Dominic, Cistercian havariliğinin başarısızlığının keşişlerin yumuşak huyluluğundan kaynaklandığını ve neticede onların daha sade bir hayata adapte edilmeye razı edildiğini gördü. Onların vaaz verme yöntemlerini eleştirdi ve vaazın içeriği değil vaaz verme biçimine odaklanan ve Kutsal Vaaz olarak bilinen ve de İncilin sadeliğine dayanan yeni bir vaaz sistemi geliştirdi (Georgen, 2011, s. 7). Sonuç açıktır ki dinden dönenlerin sayısı adam akıllı artmıştı (O'Connor, 1909, s. 106).

İlahiyat tartışmaları kâfirlerin propagandasında önemli bir rol oynadı. Bu nedenle Dominic ve yoldaşı, dini açıklamaların bu şekilde onların çekici aleyhtarlarına karşı hiç zaman kaybetmediler. Aziz Dominic'in Palencia'da almış olduğu iyi derecedeki eğitim, sapkınlarla karşılaşmalarında fazlasıyla işine yararmaktaydı. Onların fiziksel şiddet tehditleri ve kin söylemleri Aziz Dominic'in söylediklerini ne çürütüyordu ne de vaazlarının etkisini azaltıyordu (Tugwell, 1982, s. 54).

Diego öldükten sonra Dominic Katharların bir kalesi olan ve sapkılığın cehennemi olarak adlandırılan Fanjeaux'a yerleşti (Georgen, 2011, s. 7). Daha sonra karargâh olarak Prouille ile birlikte Fanjeaux, Montpellier, Servian, Béziers ve Carcassonne gibi yerleri sapkınlıkla mücadelede dönüşümlü olarak kullandı. Sapkınlar üzerine yapılan bu seferin başlarında Dominic, Prouille etrafında kadınları sapkınların etkisinden koruyacak bir enstitünün kurulmasının gerekli olduğu kanaatine vardı. Onların birçoğu Katharizm'i benimsemişlerdi ve en aktif savunucuları olmuşlardı. Sapkınlıktan döndürülmüş bu kadınlar evlerinde şeytanın etkisine karşı korunabilirdi. 1206 yılında Dominic, Toulouse Piskoposu Foulques'un izniyle bu eksikliği karşılamak için Prouille'de bir manastır kurdu (Maddicott, 2001, s. 5). O, bu topluluk ve daha sonra Roma'daki Aziz Sixtus'un ki için Dominic'in İkinci Tarikatının rahibelerine rehberlik etmiş olan kuralı ve anayasaları verdi (O'Connor, 1909, s. 106). Katolik soyluların çocuklarının gidebilecekleri ve daha iyi eğitim alabilecekleri tarikatlar bu kadınlar tarafından kurulacaktır (Maddicott, 2001, s. 5).

Dominic'in maceralı hayatında 1208 yılı önemli bir çağır açmaktadır. Bu yılın 15 Ocak'ında Cistercian tarikatının elçilerinden biri olan Castelnau Pierre'e (Pierre de Castelnau) suikast düzenlendi (Georgen, 2011, s. 7).⁵ Bu iğrenç cinayet kâfirlerin geçici olarak boyunduruk altına alınmasıyla sonuçlanan Monfortlu Simon'un (Simon de Montfort)⁶ emrindeki haçlıları

⁵ Papa Innocent Katharlar'a karşı harekete geçilmesini isterken Raymond bu işte işine Papa da olsa karışılmasından pek hoşlanmıyordu. 1208 yılında Raymond'un St. Gilles'teki kalesinde Castelnau Pierre ile Raymond arasında bir buluşma ayarlandı. Buluşma esnasında Castelnau Pierre ile Raymond arasında sert tartışmaların yaşanması üzerine Raymond papalık elçisini şiddet uygulamakla tehdit etti. 13 Ocak Pazar günü pazarlıklar tamamen sonlandı ve Castelnau Pierre gün doğarken Roma'ya doğru yola çıktı. Rhône Nehri'ni geçmek için tekne beklerken kapüşonlu kimliği asla bulunamamış bir atlı tarafından kendisine doğru çekilip kılıcını bedenine saplayarak öldürüldü (Martin, 2009, s. 76-77).

⁶ Doğum tarihi bilinmemekle birlikte 25 Haziran 1218 yılında Toulouse'da öldü. Simon de Montfort IV olarak bilinen Simon, Normandiya'daki Montfort l'Amaury lorlarından gelmektedir. Babası Simon III ve annesi Leicester'in üçüncü Kontu Robert de Beaumont'un kızı Amicia'dır. Ailenin ikinci oğludur. 1190 tarihinde Bouchard (III) de Montmorency'in kızı Alice de Montmorency ile evlendi. 1199'da Champagne eyaletindeki Ecry-sur-Aisne'de bir turnuavadayken Fulk de Neuilly'nin haçlı seferi çağrısında bulunduğunu ve Kont Thibaud de Champagne'nin de diğer birçok soylu ve şövalye ile bu çağrıya iştirak ettiklerini duydu. Ne yazık ki, haçlı seferi kontrolden çıktı ve Fransız şövalyeleri, papa ile işbirliği yapmak yerine Mısır'daki bir kampanyaya katılmaya karar verdiler ve Venedik'e vardıklarından Akdeniz'e transferleri için bir sözleşme imzaladılar. Sözleşmenin şartlarını yerine getirmedikleri için Venediklilerinin Dalmaçya'daki Zara'yı ele geçirmelerine yardımcı olmak için onlarla birleştiler. Fakat papa onları Kutsal Topraklar için yola çıkmaya çağırması. O, Zara limanının yağmalanmasına şiddetle karşı çıktı. Çünkü hazırlanmış olan Haçlı ordusu Müslümanların üzerine gitmek için tertip edilmişti. Simon de Montfort'un bütün çapaları nafi olacaktır. Simond de Montfort her ne kadar papanın çağrısına uymak gerektiğini belirtse de diğerlerini Kostantinopolis'e yürümekten geri alamadı. 1204 veya 1205 yılında İngiltere'deki geniş mülkler ve Leicester Kontluğu dünyada varisi kalmadığından dolayı eşinden dolayı Simon'a geçmiştir. Ancak Kral John tarafından Leicester'in Kontu olarak kabul edilmesine rağmen o hiçbir zaman kontluğa yatırım yapmamış ve 1207 yılında kral Simon'un İngiltere'deki bütün mallarını bir borç bahanesiyle ele geçirdi. Bu olaylar sonrasında atalarının kendisine miras bıraktığı Fransa'da kaldı ve 1208 yılında Albililer üzerine tertip edilen Haçlı Seferine general olarak atandı (Burton, 1911, s. 540-541).

harekete geçirmişti. Aziz Dominic savaşın en coşkulu sahnelerinde yer almış olmasına rağmen o genelde merhamet tarafında olmayı tercih etmiştir. Diğerleri kılıçla yalnızlık ve ölüm getirirken o ruhunun kanatlarını kullanmıştı. Aziz Dominic'in, Béziers'in yağmalanması boyunca elinde bir haç ile sakat, yaşlı, çocuklar ve kadınların hayatları için yakarır halde şehrin sokaklarında görüldüğü bazı tarihçiler tarafından öne sürülmektedir (O'Connor, 1909, s. 107). Bu tanıklık Touron'un kesinlikle uydurma olarak saydığı belgelere dayanmaktadır. En güvenilir tarihçilerin ifadesi de azizin ne haçlılar tarafından Béziers yağmalanırken ne de şehrin civarında olmadığını kanıtlayıcıdır. John Bonaventure O'Connor bu dönem boyunca genellikle Aziz Dominic'in Katolik ordusunu takip ettiğini, muzaffer Montfortlu Simon tarafından esir alınan veya teslim olan şehirdeki sapkınları ve bölgeyi tekrar dine ısındırmaya çalıştığını belirtmektedir (Georgen, 2011, s. 8). Aziz Dominic muhtemelen 1 Eylül 1209 yılında Montfortlu Simon ile tanıştı ve onların bu arkadaşlığı 25 Haziran 1218'e kadar cesur haçlıların Toulouse duvarlarının dibine gömülmesine kadar devam etti (O'Connor, 1909, s. 107).

Dominic'in bu noktadan sonra hayatı öncesine oranla daha yoğun geçecektir. Artık en büyük gayesinden biri sapkınları tekrardan kazanmak olan Dominic, 1211 yılında Lavaur kuşatmasında ve 1212 yılında La Penne d'Ajen'in yakalanmasında Montfortlu Simon'un yanında yer almıştır. 1212 yılının sonuna doğru ise Simon tarafından sapkınlıkla mücadelede kendisine yardımcı olması için Pamiers'e davet edildi. Son olarak 12 Eylül 1213'de Muret Savaşı'ndan⁷ hemen önce yapılan konsilde yer aldı. Katharlarla çatışma devam ederken o, Katolik orduların zaferi için dua etmek amacıyla Aziz Jacques Kilisesindeki sunağın önünde diz çökmüştü. Haçlılar Muret'te olağanüstü bir zafer kazandılar. Montfortlu Simon bu zaferin tamamen mucizevi olduğuna ve bunda da Aziz Dominic'in dualarının etkisine inanmaktaydı. Bu kesin zafer için Simon, minnettarlık içinde Aziz-Jacques Kilisesinde Our Lady of the Rosary⁸ adında bir şapel kurdu. Görünüşe bakılırsa bu zaman kadar genel kullanıma girmiş geleneksel sözler olan Rosary'e bağlılık Aziz Dominic için ifşa edilmiştir. Bu dönem ayrıca Aziz Dominic tarafından Engizisyon Mahkemesinin kurulmasına ve ilk Engizisyon olarak tayinine atfedilmiştir.⁹

Dominic'i piskoposluğa yükseltmek için üç ayrı girişim bulunuldu. Temmuz 1212'de Béziers'te toplanan dini mecliste piskopos olarak seçildi. Yine, Aziz Lizier'in kanunları Comminges Piskoposu olarak Orteli Garcias'ın (Garcias de l'Orte) yerine geçmesi için ona ricada bulundular (Guiraud, 1913, s. 47-48). Son olarak 1215 yılında Dominic'i Navarre Piskoposu yapmak için Comminges'ten Auch'e geçmiş olan Orteli Garcias tarafından bir hamle yapıldı. Fakat Dominic, piskoposluğu kabul etmeksizin yalnızca personeliyle geceleyin yola çıkacağını söyleyerek bütün piskoposluk tekliflerini ret etti (O'Connor, 1909, s. 107).

Dominic, sapkınları geri döndürmede yeteri kadar başarı elde edemediği Muret'ten Carcassonne döndü. Onun Toulouse dönüşü 1213'ün sonlarına rastlamaktadır. Hayatının seçkin kutsallığı ve vaazının etkisi, etrafındaki onu her yerde takip edecek sadık bir grup müride kadar düşürmüştü. Aziz Dominic yedi yıl önce sapkınlıkla mücadele etmek ve dini doğruları yaymak

⁷ 12 Eylül 1213'te Aragonlu Pedro II yaz çoğunluğu yaz sonunda yola çıkan 40 günlük Albilerin Haçlı Seferi lideri Simon de Montfort'a karşı topraklarını ve vassallarını savunmak için güney Fransa'ya girdi. Kral Toulouse'ta iki bin ile dört bin arasında atlı ve yine iki bin ile dört bin arasında Toulouse'dan oluşan birliklere liderlik etti. Bu birleşik kuvvetler yaklaşık Toulouse'dan 18 kilometre güneydeki Muret'in zayıf hisarına saldırdı. Pedro özellikle Fransızların daha önceki yaz aylarında Toulouse baskınına giden küçük bir kaleyi kaybettikleri için Montfort'un onu kurtarma girişiminde bulunacağını biliyordu. Savaşın sonundaki zayıf raporlarından elde ettiğimiz bilgiye göre Pedro da dâhil olmak üzere yüzlerce hatta binlerce koalisyona askerî öldü (Laurence, 2010, s. 36-37).

⁸ Latince "Rosarium" olan kelime genelde Dominic Rosary olarak bilinmektedir. Dominikan Tarikatına bağlı olan keşişlerin ibadetlerde kullandıkları ve boncuklardan dizili bir tespihin ucunda Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesini temsil eden bir haçtır. Bu tespihli haç Hz. Meryem'i ve Hz. İsa'yı temsil ve tasvir etmektedir.

⁹ Bu dönemde Katolik Kilisesi'nin en dirayetli papalarından III. Innocent dönemidir ve Engizisyon mahkemeleri onun döneminde kurulduğu tahmin edilmektedir. Daha doğru bir ifade ile kilise ilk kez yargılama işine XIII. Yüzyılın başlarından itibaren başlamıştır. Bu yargılama da genelde dinden dönenlere yöneliktir (Demirci, 1995, s. 238).

amacıyla oluşturduğu bir dini tarikat kurma amacından asla sapmamış ve bu amacını bir kenara bırakarak unutmaya yoluna gitmemiştir (O'Connor, 1909, s. 107). Zaman, onun planının gerçekleşmesi için elverişliydi. Toulouse Piskoposu Foulques'in onayıyla o, etrafındaki küçük grupla planını organize etmeye başladı. Piskopos Foulques, Aziz Dominic ve arkadaşlarının sabit bir gelir kaynağına sahip olmaları amacıyla onu Fanjeaux'a papaz olarak atadı (Aumann, 1985, s. 108). Aziz Dominic, Temmuz 1215'te misyonu doğru öğretti, iyi ahlâk ve sapkınlığı kazımak olan topluluğunu piskoposluk bölgesinde dini bir cemaat gibi kanuni bir şekilde kurdu (Guiraud, 1913, s. 107).

1215 yılında Toulouselu bir zengin olan ve kendini Aziz Dominic'in emrine atayan Pierre Seilan malikânesini onların hizmetine sundu (Guiraud, 1913, s. 65). Preachers Tarikatının ilk manastırı 25 Nisan 1215 tarihinde kuruldu. Fakat Foulques onları Aziz Romanus kilisesine yerleştirene kadar orada bir yıl kaldılar. Bu küçük topluluk misyonuna ve Kilise için hizmetinin etkisine olan ihtiyacı fazlasıyla kanıtlamış olmasına rağmen kurucusunun amacından oldukça uzaktaydı. Piskoposluk bölgesine ait bir cemaat en iyisiydi. Fakat Aziz Dominic dünyanın sonuna kadar havariliğinin süreceği bir dünya tarikatının hayalini kurmuştu. Aziz için bilinmeyen sebepler hayallerini gerçekleştirmesi için onları şekillendiriyordu. Ahlaksal ıslah, sapıklığı yok etme ve inancı güçlendirme üzerine planlanmış bir ekümenik konsil, Kasım 1215'te Roma'da toplanmıştı (O'Connor, 1909, s. 107). Bu, ayrıca Aziz Dominic'in tarikatı için üzerinde kararlaştırmış olduğu misyondu. O, Toulouse Piskoposu ile bu konsilin görüşmelerinde hazır bulundu. İlk oturumun başından itibaren olaylar Aziz Dominic'in isteğini gerçekleştirmesinin önüne geçti. Çünkü Konsil tarafından piskoposlar vaazlarda yetersiz görülmekte ve eleştirilmekteydiler. Böyle gergin bir ortamda Dominic'in yeni bir tarikat kurmak için çok fazla şansı yoktu. Fakat onuncu kanunda, insanlara Tanrının kelamını anlatmak için yetenekli insanları ataması emrediliyordu. Bu şartlar altında konsilin emirlerini yerine getirmek için tasarlanmış bir tarikatın onayı için Dominic'in talebini memnuniyetle karşılanabilirdi. Fakat konsil, bu reformların mümkün olduğundan hızlı yürürlüğe konulmasında endişeliyken farklı dini tarikatların kurulmasına da karşı idiler. Diğer taraftan piskoposluğun öncelikli fonksiyonu olarak vaaz verme görülmüştür. Bu konsilde Aziz Dominic'in yeni bir tarikat kurma istediği diğerlerinin olduğu gibi reddedildi.¹⁰ Aziz Dominic ve arkadaşlarına daha önceden kurulmuş olan tarikatlara bağlı olarak faaliyet göstermeleri yönünde telkinlerde bulunuldu. Üç hafta süren ve 1215 Kasım'da sona eren konsil sonrasında Papa III. Innocent tarafından bu telkinlere uyulması halinde Dominic'e daha sonra tarikatını onaylayacağı hususunda söz verilmişti (O'Connor, 1909, s. 107).

Aziz Dominic Aralık 1215'te konsilin kapanışından sonra Languedoc'a (Toulouse'un Ortaçağ'da merkezi olduğu bölge) dönüşte kurucu takipçilerinin küçük bir grubunu etrafına topladı ve dini tarikatlar için konsilin arzusunu onlara bildirdi (Alemany, 1867, s. 62-63). Bunun üzerine onlar, genel olmasından dolayı Aziz Augustine'in antik kuralını benimsediler (Drane, 1891, s. 163). Bu olaydan bir yıl sonra 22 Aralık 1216'da Dominic'in tarikatı Papa Honorius III tarafından resmen onaylandı (Drane, 1891, s. 170).

¹⁰ Yeni kurulacak olan dini tarikatların reddi Lateran IV'ün 13 maddesinde yer almaktadır. De novis religionibus prohibebitis. Ne nimia religionum diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem inducat, novam religionem inveniat: fed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religioſam domum fundare de novo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locummonachi habere pixumat, nec unus abbas pluribus monasteriis pixsidere.

Çok büyük çeşitlilik, kiliseye kafa karışıklığı getirmediği için yeni dini düzenlerin kurulmasını yasaklar. Bir dindar olmak isteyen kişi, onaylanmış tarikatlardan birine girmelidir. Aynı şekilde, yeni bir dini ev bulmak isteyen herkes, daha önceden onaylanmış dini tarikatlardan kural ve yasaları almalıdır. Biz üstelik bir veya birden daha fazla manastırda keşiş olmayı veya bir veya birden daha fazla manastıra başrahip olarak yönetici olmayı yasaklıyoruz (Mansi, 1776, s. 1003-1004).

Aziz Dominic, Büyük Perhiz'i takiben papalık meclisi ve papadan önce Roma'da zamanını çeşitli kiliselerde vaaz vermekle harcadı. 15 Ağustos 1217'de arkadaşlarını tarikatın işlerini konuşmak için Prouille'de topladı. O, bütün Avrupa topraklarına misyonunu yaymaları için takipçilerini dağıtma niyetindeydi. (O'Connor, 1909, s. 108). Tarikatın yayılımını kolaylaştırmak için Papa III. Honorius 11 Şubat 1218'te bütün başpiskopos, piskopos, başrahip ve manastır üyelerine izafen Dominiken Tarikatının (Order of Preachers) yararına olan bir ferman yayımladı. III. Honorius, 3 Aralık 1218'teki başka bir fermanı da Roma'da Aziz Sixtus kilisesi tarikatına verdi (<http://opcentral.org/blog/the-bulls-of-approbation/>, 28.04.2018).

Aziz Dominic tarikatı için Paris, Bologna ve Roma gibi Avrupa'nın siyasi ve dini yönlerden güçlü olan üç şehrini seçmişti. Bu şehirlerden Roma dini bir merkez olmasıyla Bologna ve Paris ise üniversiteleri ve de bunlara Avrupa'nın birçok yerinden gençlerin başvuru yapmasıyla öne çıkmaktaydı. Aziz Dominic de bu özelliklerinden dolayı tarikatının sağlam temelleri oturması için bu şehirlerde faaliyetlerini yoğunlaştırdı (Lacordaire, 1883, s. 138).

Roma'daki Appian Way mezarlarının sahip olduğu arazinin ortasında tarikatın ilk manastırı kuruldu. Aziz Dominic, Aziz Sixtus'un manastırının mülkiyeti almasından kısa bir süre sonra Honorius tarafından Papalığa davet edildi. Aziz Dominic kadınların çeşitli Roma toplulukları arasında dini disiplinin eskiden kalma töresinin oldukça zor olan restorasyonu görevine başladı (Lacordaire, 1883, s. 142). Zaten kendisi 22 Aralık 1216 yılında Papa Honorius III'ün dini danışmanı olmuştu. Bu işteki başarısından dolayı kısa sürede Papa'nın takdirini kazandı (Priory, 1945, s. 10-11). Onun Palencia Üniversitesi'ndeki kariyeri ve Katharla karşılaştığında elde ettiği deneyimlerden yaralanmayı düşündü. Bu yüzden Aziz Dominic 1217 yılında takipçilerini Madrid, Bologna ve Paris'e gönderdi (Di Bona and Stroud, 2006, s. 3). Bunlardan Fransalı Matthew ve iki yoldaşını Paris'e gönderdi. Paris üniversitenin yakın çevresinde vakıf yapıldı ve Ekim 1217'de de bu kesimler vakfın mülkiyetine tarikat adına aldılar. Fransalı Matthew üst düzey yönetici olarak bu vakfa atandı ve Fabralı Michale de öğretim görevlisi unvanı ile çalışmalarını yürütmüştür. 6 Ağustos 1218'de din profesörü ve Aziz Quentin'in (Saint Quentin) dekanı olan Barastrelî Jean (Jean de Barastre) kendisi için yaptırmış olduğu bakım evini topluluğa bağışladı. Paris Üniversitesi'nde bir vakfa sahip olan Aziz Dominic, daha sonra Bologna Üniversitesi'nde bir yerleşim yeri kurmaya karar verdi. Fransa'dan çağrılan Garrigualı Bertrant ve Navarrelî John, Papa Honorius'un mektubu ile istenilen vakfı kurmak için Roma'dan yola çıktılar. Bologna'ya vardıklarında Santa Maria dela Mascarella kilisesi onların hizmetine verildi. Aziz Sixtus'un Roma topluluğu o kadar hızlı büyüdü ki kısa sürede daha geniş ferah yapılara ihtiyaç doğdu. Tarikatın her ihtiyacını karşılamaktan ve menfaatlerini kendi gücüne kadar arttırmaktan memnuniyet duyan Honorius, Azize Sabina'nın bazilikasını Aziz Dominic'e verdi. Daha sonra ise bu hususta sıkıntı yaşadı. Aziz Dominic burada tarikatı için bir manastır kurdu (O'Connor, 1909, s. 108).

1218 yılının sonuna doğru aziz, Orléanslı Reginald'ı¹¹ İtalya'da vekili olarak bıraktı ve birkaç yoldaşı ile İspanya için yola çıktı. Yolculuk esnasında yol üzerinde olan Bologna, Toulouse ve Fanjeaux'u ziyaret etti (Timko, 2000, s. 410). Prouille'den iki din adamı Lyons'ta manastır kurmaları için gönderildiler. Segovia'ya Noel arifesinde ulaşıldı. Ertesi yılın Şubat'ında İspanya'daki ilk tarikat manastırı kuruldu. Aziz Dominic, güneye döndüğünde Prouille'de olduğu gibi Madrid'de de kadınlar için bir manastır kurdu. Onun bu yolculuk esnasında Palencia Üniversitesi ile birlikte bir manastır inşa edilmesine şahsen başkanlık etmiş olması muhtemeldir (O'Connor, 1909, s. 108).

¹¹ 1218 yılında Roma'da Aziz Dominic vaaz işleri ile ilgilenirken gelecek papanın (Papa Gregory IX) büyük destekçisi ve dilencilerin lideri olan Kardinal Ugolino tarafından Aziz Dominic'e tanıştıran kişi. Daha sonra kendisi Reginald o sırada Paris Üniversitesi'nde hem bir keşiş hem de din hukuku profesörüyüdü. Aziz Dominic ile tanıştıktan sonra tarikata katıldı ve kısa bir süre sonra da manastırın sorumluluğunu üstlenmesi için Bologna'ya gönderildi. Aziz Dominic 1219 yazında Bologna'yı ziyaret ettiğinde, topluluğun iyi yerleşmiş olduğunu ve halihazırda çalışmaya başladığını tespit etti (Timko, 2000, s. 410).

Barcelona Piskoposunun daveti üzerine oraya bir tarikat evi inşa edildi. Roma'ya doğru adımlarını bir kez daha kıvrarak Pireneleri geçip Toulouse ve Paris'teki vakıfları ziyaret etti. Dominic Paris'te kaldığı süre boyunca kısa sürede faaliyetlerinin merkezleri haline gelen Limoges, Metz, Reims, Politiers ve Orléans'ta tarikat evlerinin kurulmasına vesile oldu (Lacordaire, 1883, s. 181-199).¹² Paris'ten İtalya'ya yönelerek 1219 Temmuz'unda Bologna'ya ulaştı. Burada birkaç ayını onu orada bekleyen tarikat üyelerinin dini oluşumlarını tamamlarına ayırdı ve daha sonra onları Prouille'de olduğu gibi İtalya'ya dağıttı. Bergoma, Asti, Verona, Florence, Brescia ve Faenza bu zamanda yapılan manastırlardır. Bologna'dan Viterbo'ya gitti. Onun papalık meclisine gelişi tarikata yeni iyiliklerin yapılacağını işaretliydi. İleri gelen bu saygınlık işaretleri arasında onların şarap vakıflarındaki Papalara yardımcı olanların hepsine hitap eden Honorius tarafından gönderilmiş övgü dolu birçok mektup da vardı. Aynı yılın Mart ayında Honorius temsilcileri aracılığıyla Milano'daki San Eustorgio kilisesi tarikatına ihşanda bulundu. Aynı zamanda Viterbo'da bir vakıf yetkilendirildi. Dominic, 1219 yılının sonlarına doğru Roma'ya döndüğünde gelecek Pentecost¹³ (Pentekost) bayramında tarikatın Bologna'da düzenlenecek olan ilk genel toplantısını bildiren mektupları bütün manastırlara gönderdi. III. Honorius kısa bir süre önce sadece kendi uhdesinde bulunan Usta Tarikat Lideri unvanını Dominic'e vermişti. Sonraki bahardaki ilk oturumda aziz din kardeşlerini usta tarikat liderliğinden feragat isteğiyle şaşırttı. İstifası kabul edilmişti fakat tarikatın kurucusu olarak ömrünün sonuna kadar görevinde kalmıştı (O'Connor, 1909, s. 108).

1220 yılında Bologna'da düzenlenen toplantının kapanmasından kısa bir süre sonra Papa III. Honorius dini sapıklığın ayyuka çıktığı Lombardy'e Aziz Dominic önderliğinde düzenlenecek olan Haçlı Seferi için onun emrine girmeleri yönünde emirini içeren mektupları San Vittorio, Sillia, Mansu, Floria, Vallombrosa ve Aquilla'daki bütün manastırlara ve manastırlara bağlı kiliselere gönderdi. Bilinmeyen bir nedenden veya Papa'nın diğer planları yüzünden bu Haçlı Seferi gerçekleşmedi (<http://mb-soft.com/believe/txh/dominic.htm>, 01.05.2018). Aziz Dominic, Papanın vaat etmiş olduğu desteğin gelmemesinden sonra kendisine bağlı küçük bir grupla kendisini sahada buldu ve büyük gayretler sarf ederek sapıklıkta olanları Kilise'ye tekrar bağlamaya çabaladı. 100.000 inkârcının azizin mucizeleri ve vaazları sayesinde tekrar Katolikliğe döndüğü söylenmektedir (http://www.cathar.info/cathar_whoiswho.htm, 01.05.2018). Lacordaire ve diğerlerine göre onun Lombardy'deki vaazları esnasında Kilisenin haklarını ve mülkiyetini korumak için yaygın olarak adlandırıldığı gibi dünyada yaşayan kadın ve erkeklerden oluşan Hz. İsa'nın Ordusu veya üçüncü tarikatı kurdu. 1221 yılının sonuna doğru Aziz Dominic altıncı ve son kez Roma'ya döndü. Burada tarikat için birçok yeni ve değerli imtiyazlar aldı. Ocak, Şubat ve Mart 1221'de ardı ardına 3 Ferman Kilisenin bütün üst düzey yöneticilerine tarikatı övmek amacıyla yayımlandı. Dominican Tarikatı'nın ikinci genel konsili 30 Mayıs 1221 tarihinde Bologna'da toplandı. Bu konsilin toplanma amacı tarikatın yönetim biçimi ve dünyaya nasıl yayılabileceği üzerine görüş telakkisinde bulunmaktı (Drane, 1891, s. 428). Toplantının sonuna doğru kendisine büyük iyilikleri olan Kardinal Ugolino'yu ziyaret etmek için Venedik'e doğru yola çıktı. Aziz ölümcül bir hastalığa yakalanınca güçlüğü Bologna'ya geri döndü. Kahramanca sabrını birçok kez deneyen ölüm, hastalıktan üç hasta sonra Aziz Dominic'i taraftarlarının kalbinde sonsuzluğa uğurladı. Spoleto'da 13 Temmuz 1234 tarihinde yayımlanan bir fermanla Aziz Dominic'in öğretisi Papa IX. Gregorius tarafından Kilise'de zorunlu hale getirildi. 13 Temmuz 1234'de Aziz Dominic'in kutsallığının Aziz Peter ve Aziz Paul'unkinden daha şüphe götürmez olduğuna dair

¹² Aziz Dominic'in bu bölgeleri dolaşmasının yegâne sebebi yeni kurmuş olduğu ve yaygınlığının artması için mücadele ettiği tarikatının gelişim ve işleyişini yakından görmektir. Ayrıca bu dönemde Aziz Dominic'in başını çektiği ruhbanlar Avrupa'daki heretiklere karşı da amansız bir mücadele vermekteydiler. Bu yüzden Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden görevlendirmiş olduğu kişileri ve yaptıkları işleri yakından görmeyi arzu ediyordu.

¹³ Paskalya'dan sonraki 7. Pazar gününe rastlayan bir yortu (Hamsin Yortusu).

azizlik mertebesine yükselten fermanın Papa IX. Gregory tarafından imzalandı (O'Connor, 1909, s. 108).

Sonuç

Aziz Dominic hayatını yorulmadan Tanrı'ya hizmetle geçirdi. Bir yerden bir yere yolculuk yaparken sürekli dua etti ve vaaz verdi. Cezaları, yanlışlıkla onları keşfeden kardeşlerin yaşamı üzerindeki etkiden korkmalarına neden olacak nitelikte idi. Hayırseverliği sonsuz olmasına rağmen hayatının her hareketini yönlendiren katı görev sorumluluğuna müdahale etmesine asla izin vermezdi. Sapkınlıktan nefret edip kökünü kazımak için yorulmadan mücadele etmesinin yegâne sebebi doğruya ve mücadele içinde olan kişilerin ruhlarına âşık olmasıdır. O günah ve günahkâr arasında hiç ayırım yapmadı. Diğerlerini bilgilendirmeye kalkmadan önce kendisini feth etmiş olan İsa'nın bu atleti Tanrının gücünü göstermek için seçilmiş olmaktan fazlası anlamına geldiği için şaşırılmamak gerekir.

Sonuç olarak ömrü mücadele ile geçmiş olan Aziz Dominic, bütün güç şartlara rağmen tarikatını kurmayı başarmış ve onun dünya çapında etkin olmasının önünü açmıştır. İlk başlarda Katharlarla mücadele etmek için kurulan bu tarikat sadece bu alanla sınırlı kalmamış ve ilerleyen yıllarda Ortaçağ üniversitelerinde bilhassa teoloji alanında etkin rol oynamıştır.

KAYNAKÇA

- Alemany, J.S., (1867), The Life of St. Dominic, and Sketch of the Dominican Order, P. O'SHEA Publisher, New York.
- Aumann, Jordan, (1985), Christian Spirituality in the Catholic Tradition, Bloomsbury Publishing, London.
- Burton, Edwin, (1911), "Monfort", The Catholic Encyclopedia, vol: X, (ed.) Charles G. Herbermann, New York: The Encyclopedia Press, s. 540-541.
- Butler, Alban, (1913), Lives of the Saints, Benziger Brothers, New York 1913.
- Demirci, Kürşat, (1995), "Engizisyon", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c. XI, İstanbul: TDV Yayınları, İstanbul, s. 238-241.
- Di Bona, Raimondo A. and Stroud, Mary Ellen, (2006), "The Life of Saint Dominic", Fraternities of Saint Dominic-Province of Saint Joseph, Module I, (ed.) Fr. Juan Diego Brunetta, New York, s. 1-4.
- Drane, Augusta Theodosia, (1891), The History of St. Dominic, Longmans, Green, and Co., London.
- Goergen, Donald J., (2011), "Challenges for Colleges and Universities in the New Millennium", Dominican Studies Journal, The Center for Dominican Studies, s. 7-15.
- Guiraud, Jean, (1913), Saint Dominic, Trans: Katharine de Mattos, Benziger Brothers, New York.
- Herkless, John, (1901), Francis and Dominic and The Mendicant Orders, T. & T. Clark, Edinburgh.
- <http://mb-soft.com/believe/txh/dominic.htm>, 01.05.2018.
- <http://opcentral.org/blog/the-bulls-of-approbation/>, 28.04.2018.
- http://www.cathar.info/cathar_whoswho.htm, 01.05.2018.
- Laurence, W. Marvin, (2010), "Muret, Battle of", The Oxford Encyclopedia of Medieval Warfare and Military Technology, vol: I, (ed.) Clifford J. Rogers, Oxford: Oxford University Press, s. 36-37.
- Lacordaire, Pere, H. D., (1883), Life of Saint Dominic, trans: Mrs. Edward Hazeland, Burns and Oates, London.

- Lawrence, C.H., (1994), *The Friars, The Impact of The Early Mendicant Movement On Western Society*, Longman Group Limited, London.
- Maddicott, J.R., (2001), *Simon de Montfort*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Mansi, Joannes Dominicus, J.D. (1776). *Sacrorum Conciliorum Nova. Et Amplissima Collectio* (1109-1166), "Concilium Lateranense IV" vol: XXII, Padova.
- Martin, Sean, (2009), *Ortaçağ Avrupa'da Alevi Hareketi Katharlar*, çev: Barış Baysal, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- O'Connor, John B., (1909) "Dominic", *The Catholic Encyclopedia*, vol: V., (ed.) Charles G. Herbermann vd., New York: The Encyclopedia Press INC, s. 106-109.
- Priory, Darfort, (1945), *A History of the English Dominicanesses*, By The Dominican Nuns of Haedington, Black Friars Publications, Oxford.
- Timko, Philip, (2000), "Dominic, St. c. 1172-1221", *Encyclopedia of Monasticism*, Volume 1&2, (ed.) William M. Johnston and Christopher Kleinhenz, London: Routledge, s. 408-411.
- Tugwell, Simon, (1982), *Early Dominicans*, Paulist Press, New Jersey.